

PROF. M. F. OVSIANNIKOV — HOSTĽ SLOVENSKEJ FILOZOFICKEJ SPOLOČNOSTI

Dňa 1. 6. 1972 sa na pôde Slovenskej filozofickej spoločnosti uskutočnila prednáška prof. M. F. Ovsiannikova, dekana Filozofickej fakulty Lomonosovovej univerzity v Moskve a vedúceho Katedry estetiky tejto fakulty, na tému *Marxistická dialektika ako metóda vedeckého poznania*. Prof. Ovsiannikov koncipoval svoju prednášku ako informáciu o diskusii, ktorá prebieha medzi sovietskymi filozofmi o dialektickej metóde.

K danej problematike existuje niekoľko prístupov. Niektorí považujú dialektickú metódu za tradičnú metódu poznávania, ktorú je potrebné v súčasnom období vedecko-technickej revolúcie nahradiť novou, progresívnejšou metódou (systémové prístupy, kybernetické metódy atď.). Sú tieto názory správne? Stala sa dialektika tradičnou zastaranou metódou, alebo si zachováva svoju poznávajúcu mohutnosť? V akej miere slúži dialektika ako metodologický fundament súčasného vedeckého poznávania? Podľa prof. Ovsiannikova je dialektika mohutný a otvorený systém, pomocou ktorého sa rozpracúvajú a rozvíjajú základné kategórie. Snahy vytvárať a oddeľovať nové metódy mimo dialektiky sú pomýlené, pretože tieto metódy sú už implicitne obsiahnuté v dialektickej metóde, v ktorej treba brať do úvahy princíp vzájomného pôsobenia, vzťah vonkajšieho i vnútorného atď. Nemožno hovoriť, že by základné zákony dialektiky zastarali. Naopak, fakty nás utvrdzujú o ich neustálom pôsobení napr. v procese vývinu, v zdrojoch samovývinu atď.

So základnými zákonmi dialektiky úzko súvisia základné kategórie. Pretože dialektická metóda neabsolutizuje daný stupeň poznania, umožňuje rozvíjať a obohacovať obsah kategórií a tým na dosiahnutej úrovni objasňovať tak prírodné, ako aj spoločenské procesy. Naopak, pokusy absolutizovať nejakú metódu poznávania vedú k omylu a nedávajú pravdivý pohľad na skutočnosť. Keďže dialektika neabsolutizuje jednotlivé metódy, ale v mnohostrannom prístupe rozpracovala a rozpracúva jednotlivé kategórie, je schopná touto množinou kategórií uchopiť svet vcelku. Odhaľuje zdroje vývinu i samovývinu. Sovietski filozofi pri dnešnom procese diferenciacie vied kladú dôraz na dialektickú metódu poznania, na zvyšovanie jej úlohy v procese poznávania.

Pri integrácii vied, kde treba hľadať vzťahy medzi jednotlivými vedami, ako všeobecný metodologický základ vystupuje dialektický materializmus. Týka sa to aj jednotlivých častí filozofie. Preto na rozdiel od diferenciacie, ktorá prebieha intuitívne, integrácia sa môže realizovať vedome.

Ďalšia oblasť, kde má dialektická metóda veľké možnosti uplatnenia, sú procesy informácie. V súčasnosti nás zaplavuje množstvo informácií a vzniká problém kritéria ich výberu. Podľa prof. Ovsiannikova sa tu môžeme spoľahlivo oprieť o dialektickú metódu.

Nesmieme však zabúdať ani na vývin ľudskej spoločnosti. V súčasnom období zostrovania ideologického boja treba v každom novom objave odhaľovať sociálny ideologický aspekt. V tejto oblasti hrá dialektika ideologickú úlohu. Vypracúva a rozpracúva stratégiu spoločenského vývinu, všeobecný smer vedeckého výskumu.

Mnohí poprední filozofi v ZSSR považujú dialektiku za metateóriu pre rôzne oblasti ľudského poznania, za metodológiu jednotlivých metód. Dialektická metóda určuje hranice a možnosti týchto metód.

Ako vidíme, dialektika nezastarala, ale naopak, ukázala svoju silu a hĺbku, správne určuje vedecké pozície a súčasne ukazuje, kde môžeme a kde nemôžeme jednotlivé metódy používať. A preto, zdôraznil na záver prof. Ovsiannikov, zostane dialektická metóda vždy heuristickou metódou.

V diskusii ako prvý vystúpil akademik I. Hrušovský. Zdôraznil, že šesťdesiate roky sa vyznačujú aktívnym nástupom hlbokého objasňovania a rozpracúvania základných kategórií. Ale už v päťdesiatych rokoch sa stretávame v sovietskej filozofii s pokusmi o fundovanejší výskum v tejto oblasti (Kedrov, Kopnin, Ovsiannikov). Významnú úlohu tu zohrala i práca prof. Ovsiannikova *Heglova filozofia*, ktorá podľa slov akademika I. Hrušovského najhlbšie prenikla do základov Heglovej filozofie. Prof. Ovsiannikov v nej seriózne spracoval a marxisticky prehodnotil Heglovu filozofiu. Možno povedať, že táto práca mala veľký vplyv i za hranicami ZSSR.

Doc. V. Černík CSc. sa zaujímal o pojem dialektiky, ktorý prof. Ovsiannikov definoval nielen ako metódu, ale aj ako metametódu jednotlivých metód. Medzi sovietskymi filozofmi možno v tomto smere nájsť tri rôzne názvy. Jedni interpretujú túto metametódu ako formálnologickú analýzu, iní ako teóriu metódy a tretí ako formálnu a dialektickú analýzu metódy poznania. Podľa prof. Ovsiannikova v týchto otázkach neexistuje jednotný názor. Existujú rôzne prístupy, ktoré sú predovšetkým závislé od prístupu k predmetu filozofie všeobecne. Gnozeológovia chcú prostredníctvom kategórií preniknúť ku skutočnému procesu poznávania. Ontológovia sa snažia skúmať svet v celku pomocou rôznych metód. Úlohou filozofie je skúmanie materiálneho sveta v najvšeobecnejšom pohľade. Tretia skupina sa snaží oba smery zjednotiť. Diskusia, i keď nie v takej intenzite, stále pokračuje.

V posledných rokoch dosť intenzívne vystúpili v diskusii voči dialektickej logike formálni logici, ktorí uplatňovali krajnú formalizáciu. Ako sa neskoršie ukázalo, za symbolmi sa im začala strácať realita. Už aj nemarxistickí filozofi zistili, že formálnu logiku nemožno zredukovať na jednostrannú formalizáciu. Nemožno ju odtrhnúť predovšetkým od teórie poznania. Dnes aj v tejto otázke sa názory vyjasňujú.

Dr. D. Kuklinková CSc. sa zaujímala o názor prof. Ovsiannikova na metódy fenomenológie, ktoré sa v estetike dosť vysoko vyzdvihujú.

Prof. Ovsiannikov priznáva, že žiaľ, marxisti niektoré problémy nerozpracovávali. Nemarxistické filozofické smery nastolili mnohé problémy, ktoré my neriešime. V estetike sú to predovšetkým problémy formulované fenomenológmi Ingardenom a Hartmanom.

Treba však vidieť, že fenomenológia je jednostranný prístup ku skutočnosti. Preto je potrebné urobiť jej fundovanú marxistickú kritickú analýzu a nájsť to pozitívne, čo by marxistická filozofia mala prepracovať a uplatniť v rámci svojho systému.

Doc. J. Suchý CSc. zdôraznil problém integrácie vo vedách. V procese diferenciacie vznikali jednotlivé špeciálne vedy. Syntentické poznanie bolo doteraz viac spojené s úlohami pedagogiky. Je preto potrebné novým spôsobom preskúmať problém syntézy. Ide tu predovšetkým o svetonázor ako formu historického poznania. Je možné, že tento proces prebieha i vnútri samej filozofie.

Podľa názoru prof. Ovsiannikova prístupy k poznávaniu historickej skutočnosti môžu byť rôzne. Napr. Dilthey prostredníctvom Petrarca skúma svetonázor renesancie.

Marxistický prístup vidí medzi rôznymi svetonázormi i spojitosť, a to medzi epochami, ktoré sú nimi charakterizované. Tento problém je zatiaľ z marxistického hľadiska nerozpracovaný.

Prof. L. Hanzel sa zaujímal o názor prof. Ovsiannikova na vzťah dialektiky k problémom súčasného revizionizmu.

Profesor Ovsiannikov vidí dve nebezpečenstvá, ktoré ohrozujú filozofiu — dogmatizmus a revizionizmus. Dogmatické stanovisko považuje všetko nové za nemarxistické. Boj s dogmatizmom sa začína prehodnocovaním základov, ich objektívneho obsahu, ktorý závisí od dosiahnutej úrovne poznania. Revizionisti pri kritike základov marxizmu revidujú i také, ktoré sú nesporné, preverené praxou, čím stráca marxizmus svoju marxistickú podstatu. Toto nebezpečenstvo existuje a treba byť voči nemu ostražitý.

Prednáška prof. Ovsiannikova bola obrazom súčasných problémov, ktoré riešia sovietski filozofi. Sú to problémy, ktoré sa riešia i na našich filozofických pracoviskách. Prednáška mala u poslucháčov veľký ohlas a možno si len priať, aby takí odborníci boli častejšie hosťami Slovenskej filozofickej spoločnosti.

J. Dubnička